

Všemi prostředky hájená kinematografie

Úvodem k edici dokumentu „Záznam na paměť“

Petr Mareš

Jakkoli byl vznik znárodněné československé kinematografie v minulých letech jednoznačně datován 9. květnem 1945, začínala skutečná ličení jejího vývoje v rozhodující většině případů až rokem následujícím, rokem jejích prvních tvůrčích úspěchů. Prvé poválečné měsíce byly vesměs charakterizovány jednoduše jako období, ve kterém „... se prokázalo, že celá fronta filmových tvůrců a pracovníků se jednotně postavila za ideu znárodnění, jehož program připravila skupina v průběhu okupace a války“. ¹⁾ Skutečnost byla pochopitelně mnohem složitější.

Idea nacionalizace československého filmu vznikla paralelně v několika centrech, jednalo se o ní v londýnském exilu, cizí nebyla ani některým čelním představitelům našich filmových podnikatelských kruhů. ²⁾ Diskuse o jednotlivých variantách znárodnění však nikdy nepřekročila v zásadě teoretickou rovinu. Praktického řízení naší kinematografie se totiž v okamžiku osvobození chopila skupina filmových pracovníků, která procesu nacionalizace udala tempo a směr předznamenávající v mnohém vývoj v ostatních oblastech. Způsob, jakým to učinila, byl charakteristický pro situaci v poválečném Československu, a to nejen v oblasti kinematografie.

Již 9. 5. se z ilegality vynořil Národní výbor českých filmových pracovníků, jehož předsedou byl František Papoušek a tajemníkem Jindřich Elbl, a vyžádal

1) P. Taussig, *Dějiny čs. kinematografie v datech a událostech 1945 – 1948*. Praha 1980, s. 184.

2) V Londýně připravovala svou koncepci znárodnění skupina spolupracovníků Bedřicha Bělohávk, mezi doma vzniklými návrhy pak patrně nejucelenější byl návrh Miloše Havla. O obou těchto koncepcích se zmiňuje Jiří Havelka (*Československé filmové hospodářství 1945 – 1946*. Praha 1947, s. 13–14, 18). Srov. také vystoupení B. Bělohávk v BBC 26. 8. 1946 (SÚA, fond Ministerstvo informací, karton 217, ič 335).

si od České národní rady a Ústřední rady odborů pověření „převzít a zajistit všechny německé, ať soukromé, ať státní filmové podniky a instituce s jejich zařízením, okamžitě převzít a organizovat další dovoz těchto podniků, stejně jako i všech ostatních podniků v zemích České a Moravskoslezské podle potřeb a pokynů České národní rady, po případě ÚRO.“³⁾ (Podtrhl P. M.) Deklarovaným cílem Výboru pak bylo znárodnit „všechny výrobní a provozní prostředky českého filmu a kinematografie, to jest ateliéry, laboratoře, půjčovny, výrobní, kina jejich zařízení, jakož i dovoz a vývoz filmů“.⁴⁾

Příjezd košické vlády do Prahy nekompromisně ukončil krátkou epizodu působení České národní rady, Výbor českých filmařů však okamžitě přešel pod ochranná křídla komunistického ministerstva informací. Ministr Václav Kopecký jmenoval z řad jeho členů sbor zmocněnců, kteří měl řídit jednotlivá odvětví české kinematografie. Jednotlivými resorty byli pověřeni Jindřich Elbl (dovoz a vývoz), Alois Fiala (půjčovna film), Jan Hejman (Čs. filmový ústav), Vladimír Kabelík (výroba dlouhometrážních filmů), Ladislav Kolda (ateliéry a laboratoře, vystřídán záhy Janem Sinnreichem), František Papoušek (Čs. filmová kronika), František Pilát (Čs. stát. ústředí pro kinofikaci) a Emil Sirotek (správa státních kin).⁵⁾

Postavení a především pravomoci zmocněnců byly ovšem velmi nejisté, právními normami jasně nevymezené. I v tomto směru byla situace v kinematografii velice ilustrativním obrazem (či předobrazem) celkové situace v zemi. Pravomocemi byl vybaven ten, kdo se jich s dostatečnou vehemencí chopil. Zmocněnci si tuto skutečnost velmi dobře uvědomovali a poměrně záhy z ní vyvodili jednoznačné závěry. Nahlédnout do tehdejších složitých poměrů nám umožní zápis ze schůze zmocněnců dne 12.7.1945. Projednávala se na ní smlouva o dovozu sovětských filmů, jejíž návrh přivezl do Československa zástupce ředitele sovětské společnosti pro filmový export a import Sojuzintorgkino N. I. Bolšakov, ale vzneseny byly i otázky mnohem širšího dosahu:

„Sirotek: Jde o otázku formy a taktiky, jak tu smlouvu sjednat. Upozorňuje na nebezpečí ze strany bývalých provozovatelů kin, kteří tvrdí, že podle jejich informací nebudou kina postátněna. ... Sokolové, DTJ, Orlové chtějí své biografy podržet. Sokolové chystají návštěvu u p. presidenta a hrozí demonstracemi 800 sokolských biografistů, kteří mají v úterý v Praze sjezd. I malá cestovní kina se bouří proti nové úpravě. S hlediska právního mají tito nespokojenci pravdu. ...

Elbl: ... Domnívám se, že ministerstvo informací nastupuje do kompetence ministerstva vnitra a pak je nutno vysvětliti Kopeckému, proč je zde taková za-

3) Havelka, c. d., s. 17.

4) Tamtéž, s. 16.

5) Dekret ministra informací č. 80008 z 23. 5. 1945. SÚA, fond MI, k. 205.

motaná situace. On má možnost vydat výnos, ve kterém řekne, že ode dne toho a toho má výhradní právo provozovat kino zmocněnec pro státní kina.

Sirotek: Já jsem to na ministrovi žádal, ale nevím, proč se o tom nerozhoduje.

Elbl: Držím v ruce dovoz a vývoz filmů. Až na ministerstvo pro vnitřní obchod nikdo nemá proti tomu námitek. A to říká, že podle programu, schváleného vládou, patří obchod s filmy do jeho kompetence.

Fiala: Ministerstvo vnitra říká, že film nepodléhá ministerstvu informací, jak mi tvrdí různé delegace.

Sirotek: Sokolové také tvrdí, že oni jsou připraveni hrát, ale kdo jim nechce dát filmy to jsme my. A to je prý protiprávní.

Elbl: S takovým hlediskem bychom měli protiprávní vládu, presidenta a celou republiku, protože ty také stojí na základě revolučním, neprávním.⁶⁾

Elblovo revoluční, či spíše permanentně revoluční, hodnocení právní situace v poválečném Československu vyvolalo jisté rozpaky i u některých účastníků zmíněné schůze. Žádné námítky však nevyvolal Papoušekův návrh postupu pro případ, že rozhodnutí zmocněnců v oblasti dovozu filmu narazí na odpor zainteresovaných institucí. Ukazuje výmluvně, jak dobře se přítomní pánové orientovali v kalných vodách kompetenčních sporů a nikoli náhodou připomíná postupy jejich politických zpřízněnců v obdobných situacích a v souvislosti s významnějšími problémy: „Ať se předloží návrh Bolšakův. Řekneme, že ho nemůžeme přijmout a vylíčíme všechny potíže. Oni (Sověti, P. M.) začnou agitaci, my také. Vzbouříme svaz, ať se do toho řízne. Ať to pan ministr v tuto chvíli rozhodne.“⁷⁾

Zcela jasno do postavení zmocněnců a do otázky kompetencí při řízení československé kinematografie nevnesl ani dekret presidenta republiky o opatřeních v oblasti filmu, známý jako znárodňovací, který vešel v platnost 28.8.1945. Stanovil sice, že veškerá výroba, distribuce a promítání, spolu s filmovým exportem a importem bude nadále výhradně státní záležitostí a přikazoval dosavadním provozovatelům „odevzdati ministerstvu informací všechny předměty provozu, provozní prostředky, zásoby surovin a jiného materiálu, jakož i všechna provozní zařízení podniků“⁸⁾, zároveň však byl formulován jako opatření prozatímní a k provozování kin činil kompetentními národní výbory.⁹⁾ Takovéto ustanovení bylo v rozporu s představami našich filmových revolucionářů o centrálně řízené kinematografii i s představami jejich ministra o centrálně kontrolované kultuře.

6) Schůze zmocněnců, 12. 7. 1945. Archiv Ústředního ředitelství čsl. filmu (AÚŘ), sig. 1946/1.

7) Tamtéž.

8) Dekret presidenta republiky č. 50 (č. 24, 1945 Sb.), § 2/1. Havelka, c. d., s. 20.

9) „Organisace a správa podnikání ... bude upravena vládním nařízením, při čemž provoz veřejného promítání v zemích České a Moravskoslezské bude svěřen zpravidla národním výborům.“ (§1/4 citovaného zákona. Tamtéž.)

Nekomunistickým politickým stranám poskytlo pádné argumenty pro kritiku monopolizačních sr.ah komunistického ministerstva informací.¹⁰⁾ Není tedy divu, že i když bezprostředně po schválení dokumentu vládou Emil Sirotek konstatoval, že „... se podařilo uhájit dekret takřka v plném původním znění, jak byl navržen...“¹¹⁾, stal se záhy ze strany zmocněnců předmětem kritiky a stížností¹²⁾.

Znění presidentského dekretu nebylo ovšem na sklonku léta a počátku podzimu 1945 zdaleka jediným problémem, se kterým se zmocněnci při realizaci svých záměrů museli potýkat. Česká filmová výroba se rozbíhala velice pomalu. Tiživě byl pocíťován nedostatek filmového materiálu. Pomoc v této oblasti velkoryse přislíbili Sověti, ale stejně jako v řadě dalších případů i zde šlo především o propagandistickou akci. Přestože prokomunistický tisk vytrvale ujišťoval čtenáře, že díky sovětským dodávkám překonává naše kinematografie úspěšně největší problémy¹³⁾, poznali zmocněnci záhy, jak obtížné je přimět východní přátele k plnění slibů. Již na schůzi 11.7. byl Elbl nucen konstatovat: „Rusové slíbili 3.000.000 m, ale nevím kam, kdy si pro něj přijít. ... Rusové sami dovážejí z Ameriky celuloid i polevu. Když se dovědí o materiálu, zabaví ho pro sebe.“¹⁴⁾

Neméně závažné byly také vnitřní problémy znárodněvané a znárodněné kinematografie. Poklesla pracovní morálka ve výrobě, začala se nadměrně rozrůstat administrativa, přiznávalo se až trojnásobné snížení produktivity práce.¹⁵⁾ Pro tehdejší atmosféru v našich filmových ateliérech je patrně charakteristické prohlášení E. Klose z konce srpna, ve kterém tajemník vznikající České filmové společnosti předpověděl, že „česká výroba nezačne tak brzy s prací, neboť právě je v popředí zájmu boj o novou úpravu platů tvůrčích pracovníků“.¹⁶⁾

Asi nejzapeklitějším problémem pak byla skutečnost, že v prvních poválečných měsících prostě nebylo v našich ateliérech co točit. Touto otázkou se poměrně obsáhle zabývá následující edice, připomeňme tedy v této souvislosti jen, že v druhé polovině roku 1945 byly dány do distribuce pouhé dva nové filmy,

10) Srov. např.: s-a, *Politická kontrola našeho filmu*. „Obzory“, 1945, č. 5, s. 77.

11) Schůze zmocněnců, 8. 8. 1945. AÚŘ, sig. 1946/1.

12) Viz násl. edici.

13) Srov. např.: J. Weiss, *Pravdu i o filmu*. „Kulturní politika“, 1945, č. 3, s. 4.

14) Schůze zmocněnců, 11. 7. 1945. AÚŘ, sig. 1946/1.

15) R. Patera, *K prvnímu výročí zestátnění kinematografie*. „Kulturní politika“, 1946, č. 42, s. 6.

16) Schůze zmocněnců, 21. 8. 1945. AÚŘ, sig. 1946/1. Podobná konstatování ostře kontrastovala s oficiálním optimismem tehdejších filmových periodik. Srov. např. dopis režiséra M. Friče šéfovi ateliérů J. Sinnreichovi, publikovaný v časopise „Filmová práce“ (1946, č. 13, s. 3): „V pátek dne 10. srpna t. r. zahájil jsem práci na dokončení filmu *13. revír* ve Vašich ateliérech na Barrandově. Snad ještě za celou dobu své pětadvacetileté práce ve filmu neprožil jsem tak krásný první filmovací den jako tentokrát. Osvětlovači, technici, služba a všichni ostatní členové osazenstva pracovali svorně, se zájmem, chutí a radostí a hlavně s příkladnou kázní, takže jsme mohli natočit dokonce o čtyři záběry víc, než bylo pro ten den určeno.“ (Tauszig, c. d., s. 22.)

Fričův *Rozina Sebranec* a Krškův *Řeka čaruje*, oba vyrobené ještě za okupace a po válce pouze upravované, resp. dotáčené. Českým filmovým ateliérům, představujícím v tehdejší válkou zničené Evropě vskutku nebývalý výrobní potenciál, hrozilo, že zůstanou nevyužity. Zmocněnci musili hledat východisko v jejich pronájmu. V tomto směru byla sjednána smlouva se Sověty, jednalo se také s Francouzi a Angličany.¹⁷⁾

Při nedostatku nových českých filmů a nepoužitelnosti velké části těch, které byly natočeny v předcházejících šesti letech, nabývala pochopitelně na mimořádné důležitosti otázka dovozu zahraničních filmů.¹⁸⁾ Ta se také stala na stránkách českého tisku předmětem jedné z nejzajímavějších a nejostřejších polemik na téma řízení znárodněné kinematografie. V nebývalé míře vystoupily v souvislosti s touto polemikou do popředí bezprostřední vazby mezi kinematografií a politikou, skrývané v ostatních případech více, či méně úspěšně za uměleckou, nebo hospodářskou argumentaci.

I v otázkách filmového dovozu se zmocněnci v období bezprostředně po skončení války rozhodli orientovat především na spolupráci s SSSR. Prvá smlouva o dovozu sovětských filmů do poválečného Československa byla uzavřena již na jaře 1944 v Londýně.¹⁹⁾ Šlo ovšem o smlouvu založenou na běžných komerčních principech. Novou kvalitu vztahům mezi československou a sovětskou kinematografií se pokusila vtisknout až smlouva, kterou v červenci 1945 sjednal se Sojuzintorgkinem Jindřich Elbl. Šlo o smlouvu vskutku unikátní. Prvý odstavce podmínek smlouvy obsahoval následující závazek: „Promítání sovětských filmů (na film. pásu šíře 35–16 mm) na území Československé republiky, zaručuje Sojuzintorgkinu ne méně než 60 procent termínů všech biografií republiky pro široký film a ubezpečuje uvedení ne méně než 100 sovětských filmových programů v prvním roce smluvní doby, s postupným zvětšováním množství filmů o 5 procent každoročně.“²⁰⁾ (Podtrhl P. M.) Bylo při tom charakteristické, že o smlouvě, obsahující takovýto významný závazek, který v následujících letech zásadně limitoval možnosti našeho filmového obchodu, a v některých případech ovlivňoval negativně i snahy našeho zahraničního obchodu v jiných oblastech, nebyl – kromě úzkého kruhu nově nastoupivších kapitánů

17) Viz např. schůze zmocněnců z 11. 7., 21. 8., 28. 8. AÚŘ. sig. 1946/1.

18) V Československu bylo v této době asi 2000 kin a odborníci odhadovali, že k zajištění jejich rentabilního provozu je třeba ročně nejméně 200 filmů. přičemž předpokládaná kapacita našich ateliérů v nejbližších letech měla být asi 25 filmů. V této souvislosti bylo zcela jasné, že „dovoz cizích filmů do Československa je existenční otázkou celé čs. kinematografie“. (Důvodová zpráva k dohodě o dovozu amerických filmů z USA, Praha 17. 9. 1946. SÚA, fond MI, k. 234, ič. 559.)

19) Informace čsl. ministerstva průmyslu a obchodu, Londýn. Tamtéž, k. 231, ič. 506.

20) Prvá poválečná smlouva o dovozu sovětských filmů byla podepsána 11. 6. 1945. O měsíc později ji nahradila citovaná Smlouva o exploataci a kopírování sovětských filmů, podepsaná Elblem a Bolšakovem v Praze 13. 7. (Tamtéž.)

českého filmového průmyslu – nikdo v průběhu jednání, ani poté, co byla podepsána, oficiálně informován.²¹⁾

Podrobnosti o obsahu smlouvy, v českých podmínkách tomu ostatně ani jinak být nemůže, nezůstaly příliš dlouho tajemstvím. Zprávy o ní se objevily v zahraničním tisku,²²⁾ hlasitě se ozvala také česká nekomunistická periodika.²³⁾ Hodnocení komunistického tisku, podle které podmínky smlouvy „... musily potěšit srdce i nejzarytějšího filmového obchodníka...“,²⁴⁾ se stalo neudržitelným. Elbl se pokusil objasnit „výhody“ smlouvy v obsáhlém článku na stránkách *Filmové práce*,²⁵⁾ ale svou argumentací pouze nahrál rozhněvaným kritikům. Lidovecké *Obzory* shrnuly jejich názor velice pregnantně: „Dovoláváte se ve svém článku naší spojenecké smlouvy se Sovětským svazem a jenom jí odůvodňujete tyto závazky. To ale potom, dovolte, vypadá, jako by si Sovětský svaz chtěl od nás ... na konto našeho osvobození Rudou armádou vybírat nějaké poplatky.“²⁶⁾

Politizace otázky dovozu sovětských filmů do Československa nebyla pouze záležitostí novinářských diskusí. Politická hlediska byla při jednáních o smlouvě se Sověty od samého počátku rozhodující a zmocněnci si to mezi sebou nikterak nezastírali. Na schůzi 12. července odmítl Elbl opatrné námitky některých svých kolegů zcela nedvojsmyslně: „Dnes je situace naprosto jiná, než před první (?) světovou válkou. Uvědomte si už jednou politické důsledky. Jsme orientováni na východ a nikoli na západ a vy si lámete hlavu, máte-li se rozhodnout tam nebo tam. To už je za vás rozhodnuto. Z těch 100 filmů je mi milejší třeba i špatný sovětský, než jeden jediný americký.“²⁷⁾ O dva dny později pak na úvod jednání zdůraznil: „To co děláme v oblasti filmu je naprostá shoda s politikou této země. Je zde orientace Praha-Moskva a nikoliv Praha-Londýn, Praha-Paříž, nebo Praha-New York.“²⁸⁾

Po stránce politické měli tedy zmocněnci, nebo alespoň ti z nich, kteří v daném období udávali jejich schůzím tón, jasno. Nic také nesvědčí o tom, že by

²¹⁾ Např. ministerstvo zahraničního obchodu se dlouho marně dožadovalo předložení textu smlouvy. Ten mu byl dán k dispozici až po několika urgencích (13. 8., 10. 9. a 23. 11.) 26. listopadu. (SÚA, fond MI, k. 231, ič. 506)

²²⁾ O 60procentní klauzuli v československo-sovětské smlouvě informoval např. 1. 9. 1945 americký časopis *International Variety*. Čsl. generální konsulat v New Yorku se v této souvislosti obrátil na ministerstvo informací se žádostí o bližší informace o celé záležitosti, aby mohl „... zde včas zabránit různým pověstem, které nám škodí.“ (Tamtéž, k. 234, ič. 559)

²³⁾ Tón kritickým ohlasům udávaly především „*Obzory*“. Srov.: *Kde jsou filmy?* „*Obzory*“, 1945, č. 1, s. 11. *Film týdne*. Tamtéž, č. 2, s. 31–32. *Film týdne – Jednání o filmový dovoz*. Tamtéž, č. 9, s. 142–144

²⁴⁾ J. Weiss, *Pravdu i o filmu*. „Kulturní politika“, 1945, č. 3, s. 4.

²⁵⁾ J. Elbl, *Pravda o našich filmových smlouvách*. „Filmová práce“, 1945, č. 23, s. 5–7.

²⁶⁾ *Film týdne – Odpověď na otevřený dopis zplnomocněnce pro dovoz a vývoz filmů J. Elbla*. „*Obzory*“, 1945, č. 11, s. 174–176.

²⁷⁾ Schůze zmocněnců, 12. 7. 1945. AÚŘ, sig. 1946/1.

²⁸⁾ Schůze zmocněnců, 14. 7. 1945. Tamtéž.

na jejich rozhodování měly nějaký vliv politické argumenty kritiků smlouvy. Odpověď na ně byla nabílední a na sklonku roku 1945 ji v Burianově Kulturní politice formuloval Jiří Weiss: „Ti, kdož se staví a štvou dnes proti sovětským filmům, budou zítra štvát proti SSSR a pozítří nám doporučovat koalici politicky nezdravou.“²⁹⁾ Závažným problémem ovšem byla neschopnost sovětské kinematografie a Sojuzintorgkina plnit úlohu, kterou jim diskutovaná smlouva přisoudila. 21. srpna byl Elbl na schůzi zmocněnců nucen přiznat, že „... podle toho, jak dostáváme filmy ze Sovětského svazu dá se čekat, že v dohledné době nebudeme mít co hrát.“³⁰⁾ Teprve po tomto zjištění bylo rozhodnuto revidovat dosavadní postup, přestat se v této oblasti orientovat pouze na velkého východního spojence.

28. srpna pověřili zmocněnci Elbla, aby urychlil již dříve započatá jednání o dovozu francouzských a anglických filmů,³¹⁾ zapomenut byl ještě na konci července deklarovaný názor, že „s Amerikou přerušíme patrně všechny styky“.³²⁾ Důsledky zjevného zanedbání těchto problémů v předcházejícím období však nebylo možné překonat potřebným tempem. Britské filmy, zakoupené pro Československo ještě za války, byly z důvodů transportních potíží nadále uloženy v bednách na našem londýnském velvyslanectví,³³⁾ dohoda o dodávkách filmů amerických, připravených a otitulkovaných také již před osvobozením, zůstávala v nedohlednu.³⁴⁾ Bylo zřejmé, že zmocněnci stojí před velice složitými problémy.

29) J. Weiss, *Přišel čas mluvit*. „Kulturní politika“, 1945, č. 9. s. 1.

30) Schůze zmocněnců, 21. 8. 1945. AÚŘ, sig. 1946/1.

31) Elbl se tehdy snažil dát i tomuto rozhodnutí podobu politicky motivovaného kroku („Dohodu s Francií považuje za velmi důležitou i proto, abychom tak mohli dokumentovat, že nejsme ve vleku Sovětů, jak se tvrdí.“), ale správce státních kin E. Šírotek formuloval skutečná motiv znovu zcela jasně: „Filmy nutně potřebujeme, jinak nebudeme mít co hrát.“ (Schůze zmocněnců, 28. 8. 1945. Tamtéž.)

32) Schůze zmocněnců, 31. 7. 1945. Tamtéž.

33) Teprve 12. 10. se ministerstvo informací obrátilo na vládu se žádostí o pomoc při transportu 40 beden britských filmů do Prahy, přičemž svou žádost zdůvodnilo takto: „Část československé veřejnosti ... si vykládá malý počet filmů v českých kinech nesprávně politickými důvody. Tato nesprávná domněnka je také záměrně rozšiřována jednotlivci, kteří nesouhlasí s postátněním československého filmu.“ (SÚA, fond MI, k. 217, ič. 355)

34) Problém dovozu amerických filmů do Československa byl komplikován značnou nedůvěrou Hollywoodu ke znárodněnému filmovému podnikání. Snaha označovat americkou stranu za jediného viníka absence amerických filmů v našich kinech (Američané se rozhodli, „... že nám filmy za žádných podmínek neprodají z toho prostého důvodu, že u nás byl film zestátněn...“ J. Pilař, *Cesty filmovnictví po zestátnění*. „Tvorba“, 1945, č. 14, s. 221), byla však přinejmenším zjednodušením celé situace. Faktem je, že Američané připravili za války pro náš trh asi 40 filmů. Nové vedení naší kinematografie však s jednáními o jejich dodání nikterak nespíchovalo. Svědčí o tom jistě výše citované výroby zmocněnce pro dovoz a vývoz. Přidejme k nim ještě jeden nad jiné ilustrativní. 8. 8. 1945 Elbl „... informoval o situaci, jaká mohla nastat se zřetelem k našemu poměru k USA, kdyby

Za této situace došlo na ministerstvu informací ke schůzce, jejíž průběh zachycuje dokument, který na následujících stránkách předkládáme čtenáři. Jestliže až doposud byli zmocněnci vystaveni pouze kritice, za kterou podle komunistického tisku stáli pouze „sabotéři sestátněného filmu“ a ti, „... na které se při rozdělení funkcí pro nedostatečnou kvalifikaci, nebo kolaboraci nedostalo...“³⁵⁾ byli v tomto případě konfrontováni s názory instituce, jejímž deklarovaným úkolem bylo právě sabotérství, nebo spíše všechno to, co bylo v tomto období za sabotérství označováno, odhalovat a přispívat k jeho likvidaci.³⁶⁾

Doufám, že předcházející stránky obsahují dostatek informací, aby si čtenář mohl na celou událost vytvořit vlastní názor. O bezprostředních motivech kritického vystoupení reprezentanta ZOBu se můžeme pouze dohadovat. Svou úlohu zde mohly odehrát kompetenční spory mezi dvěma komunistickými ministerstvy, vnitra a informací. Jisté je, že komisař Šmídberger by tuto podivnou akci nemohl uskutečnit, kdyby mu k ní poměry v naší kinematografii neposkytly potřebné argumenty. V dané situaci se nám celá záležitost jeví především jako typická reakce nově se utvářející struktury moci na problémy, které by mohly samotnou oprávněnost existence této struktury zpochybnit. Problémy znárodněné kinematografie nemohly být přičteny znárodněné kinematografii jako takové, bylo třeba najít konkrétního viníka, a pokud možno takového, kterého by bylo možné označit za nepřítele znárodnění. Ve chvíli, kdy již měli zmocněnci československý film pod úplnou a přímou kontrolou, se pochopitelně možnost hledat viníka mezi nimi nabízela jako logická.

podle tzv. právní kontinuity platily dodnes obchodní smlouvy mezi USA a ČSR. Podle ní nastal zrušením Protektorátu stav, v jakém jsme byli před březnem 1939. Washington vypověděl obchodní smlouvu, ale dohoda o filmech zůstala v platnosti. Pak se ukázalo, že by nebyla za dovezené filmy dostatečná kompenzace a došlo k zrušení i dovozu filmů. Kdyby se tak nestalo, byli bychom nuceni převzít všechny filmy, které mají již dnes pro nás Američané připraveny.“ (Schůze zmocněnců, 8. 8. 1945. AÚŘ, sig. 1946/1.)

35) J. Pilař, *Cesty filmovnictví pro zestátnění*. „Tvorba“, 1945, č. 14, s. 221.

36) Také ZOB byl institucí, na jejímž vzniku se plně odrazila zmatená atmosféra prvních po-válečných měsíců. Vznikl v srpnu 1945, když převzal funkce od května fungujících komisí pro vnitřní bezpečnost. K jeho definitivnímu formálnímu ustanovení však došlo až 20. října. Měl být zpravodajskou službou, zaměřenou proti „vnitřnímu“ nepříteli, bez výkonných pravomocí a s dvojitou nejasnou podřízeností, jednak Zemskému národnímu výboru, jednak ministerstvu vnitra. ZOB II se sídlily v Praze a Brně a expoziturou v Ostravě měl na starosti politické, obranné a hospodářské zpravodajství. (Viz V. Hejl, *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha, Univerzum 1990, s. 35–37.)